

SEZNAM LITERATURY

Nejčastěji užívané zkratky:

- CAH — The Cambridge Ancient History,
 LF — Listy filologické,
 PWRE — Pauly—Wissowa—Kroll, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft,
 SPFFBU — Sborník prací filosofické fakulty brněnské university:
 C — řada historická,
 E — řada archeologicko-klasická,
 VDI — Vestník drevnej istorii.

[Díla, která mi byla nedostupná, jsou označena hvězdičkou.*]

- R. H. Barrow, Slavery in the Roman Empire, London 1928.
 J. Beloch, Die Bevölkerung der griechisch-römischen Welt, Leipzig 1886.
 L. Bloch, Soziale Kämpfe im alten Rom, 4. Aufl. Aus Natur und Geisteswelt, 22. Bd., Leipzig u. Berlin 1920.
 H. Blümmner, Die gewerbliche Tätigkeit der Völker des klassischen Altertums, Leipzig 1869.
 H. Blümmner, Technologie und Terminologie der Gewerbe und Künste bei Griechen und Römern, I. Bd., 2. Aufl., Leipzig—Berlin 1912.
 A. G. Bokščanin, Social'nyj krizis Rímskoj imperii v I veke n. e., Moskva 1954.
 H. Bolkestein, De colonatu Romano eiusque origine, Amstelodami 1906.
 B. Borecký, Výroba mouky a chleba v Pompejích. LF, I (LXXVI), 1953, str. 65—80.
 L. Brentano, Das Wirtschaftsleben der antiken Welt, Jena 1929.
 C. G. Bruns, Fontes iuris Romani, VII. edit., Tubingae 1909.
 W. W. Buckland, The Roman Law of Slavery, Cambridge 1908.
 W. W. Buckland, Classical Roman Law. CAH, XI (1936), str. 806—844.
 B. Büchsenenschütz, Die Hauptstätten des Gewerbflusses im klassischen Altertum, Leipzig 1896.
 E. Burck, Die altrömische Familie. H. Berve, Das neue Bild der Antike, Leipzig 1942, II, str. 1—52.
 J. Burian, Evropské rudné doly za římského císařství, jejich správa a pracovníci v nich. Acta Universitatis Carolinae, I, Praha 1954.
 J. Burian, Vliv otrokářských výrobních vztahů na vývoj kolonátu. Sborník historický, II, Praha 1954, str. 39—56.
 J. Burian, Ἐλευθεροὶ ἐκ τῶν ἀργῶν a povstání Spartakovo. LF, V (LXXX), 1957, str. 197—203.
 A. Calderini, La manomissione e la condizione dei liberti in Grecia, Milano 1908.
 J. Carcopino, La vie quotidienne à Rome à l'apogée de l'empire, Paris 1939.
 E. Ciccotti, Il tramonto della schiavitù nel mondo antico, Torino 1899. — Dostupný mi byl jen německý překlad Der Untergang der Sklaverei im Altertum, Berlin 1910.
 H. Comfort, Terra sigillata. PWRE, Supplementband VII (1940), sl. 1295—1352.
 Fustel de Coulanges, Le colonat romain. Recherches sur quelques problèmes d'histoire, IIIème édition, Paris 1913.
 J. Češka, Deset tisíc Corneliů. LF, III (LXXVIII), 1955, str. 177—181.
 J. Češka, Frugi mancipia a servi vincti u Plinia (Epist. III 19). LF, IV (LXXIX), 1956, str. 24—31.
 J. Češka, O ničení pracovních nástrojů antickými otroky. SPFFBU, E 1, 1956, str. 136 až 144.
 J. Češka, K zákazům kastrace otroků v I. století n. l. SPFFBU, E 2, 1957, str. 125—128.

- J. Češka, Odstupňování zemědělských celků ve starověké Itálii. SPFFBU, C 5, 1958, str. 5—10.
- J. Češka, Die öffentliche Meinung und die Sklaven zu Zeiten des Prinzipats. SPFFBU, E 3, 1958, str. 140—142.
- Daremborg—Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, Paris 1877—1918.
- A. Degrassi, I fasti consolari dell' impero romano, Roma 1952.
- F. M. De Robertis, L'organizzazione e la tecnica produttiva dei Romani, 1947.*
- H. Dessau, Geschichte der römischen Kaiserzeit, I, II 1, 2, Berlin 1924—1930.
- V. N. D'jakov—S. J. Kovalev, Istorija drevnego mira, Moskva 1956.
- A. D. Dmitrev, Padenije Dakii. VDI, 1949, č. 1, str. 76—85.
- A. D. Dmitrev, Vosstanije Vestgotov na Dunaje i revolucija rabov. VDI, 1950, č. 1, str. 66—80.
- J. Dobiáš, Agrární otázka v starověkém Římě. Přednášky a rozpravy Společnosti přátel antické kultury, III. Agrární poměry a problémy v antice, str. 45—123. Praha 1928.
- W. Duff, Social Life in Rome and Italy. CAH, XI (1936), str. 743—774.
- B. Engels, Anti-Dühring. Velká knihovna marxismu-leninismu, sv. 5, Praha 1952.
- B. Engels, Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu. Velká knihovna marxismu-leninismu, sv. 11, Praha 1950.
- H. Erman, Servus vicarius — l'esclave de l'esclave romain, Lausanne 1896.*
- T. Frank, An Economic History of Rome, 2 ed., Baltimore 1927. — Dostupný mi byl italský překlad 1. vydání Storia economica di Roma, Firenze 1924.
- T. Frank, Notes on Cato's De agricultura. Mélanges Gustave Glotz, Paris 1932, tome I, str. 377—380.
- T. Frank, An Economic Survey of Ancient Rome, Vol. V: Rome and Italy of the Empire. Baltimore 1940.
- L. Friedlaender, Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms, I—IV. 9. Aufl. besorgt von G. Wissowa. Leipzig 1919—1921.
- L. Friedlaender, De pretiis frumenti, Regimont. 1866.*
- A. Furtwängler, Die antiken Gemmen, Leipzig—Berlin 1900.
- Vl. Groh, Starý Řím, Praha 1931.
- St. Gsell, Esclaves ruraux dans l'Afrique romaine. Mélanges Gustave Glotz, Paris 1932, tome I, str. 397—416.
- H. Gummerus, Der römische Gutsbetrieb als wirtschaftlicher Organismus. Klio, Beiheft 5, Leipzig 1906.
- H. Gummerus, Die römische Industrie. Klio, XIV, 1915, str. 129—189, XV, 1918, str. 256—302.
- H. Gummerus, Industrie und Handel. PWRE, IX, sl. 1381—1535.
- L. Halkin, Les esclaves publics dans l'empire romain, Bruxelles 1891.*
- A. Hauger, Zur römischen Landwirtschaft und Haustierzucht, Hannover 1921.*
- F. Heichelheim, Die Wirtschaftsgeschichte des Altertums, I, II, Leiden 1938.
- W. E. Heitland, Agricola. — A study of agriculture and rustic life in the Greco-Roman world from the point of view of labour. Cambridge 1921.
- G. Hejzlar, Obytný a obchodní dům v Ostii, Praha 1933.
- L. Heyrovský, Dějiny a systém soukromého práva římského. 7. vydání upravili O. Sommer a J. Vážný, Bratislava 1929.
- L. Homo, Le haut-empire. Histoire générale — Histoire romaine, III, Paris 1933.
- R. Hošek, K otázce t. zv. kapitalistického způsobu výroby ve starověku, SPFFBU, C 2, 1955, str. 85—92.
- J. K. Ingram, A History of Serfdom and Slavery, London 1895; německý překlad Geschichte der Sklaverei und Hörigkeit, Dresden u. Leipzig 1895.
- E. Kagarov, Formes des mouvements sociaux dans le monde antique. Eos, XXXII, 1929, str. 177—190.
- P. O. Karyškovskij, Vosstanije Spartaka, Moskva 1958.
- A. P. Každan, O nekotorych sporných voprosach istorii stanovlenija feodal'nych otnošenij v Rimskoj imperii. VDI, 1953, č. 3, str. 77—106.
- A. Kolář, Sociální otázka v starém Řecku a Římě. Sběrka přednášek a rozprav extenze university Komenského v Bratislavě, sv. 20, Bratislava 1927.
- J. K. Kolosovskaja, K istorii padenija rimskogo godspodstva v Dakii. VDI, 1955, č. 3, str. 63—84.
- A. R. Korsunskij, Honestiores i humiliores v zakonodatel'nych pamjatnikach Rimskoj imperii. VDI, 1950, č. 1, str. 81—90.

- A. R. Korsunskij, O položenii rabov, vol'nootpuščenikov i kolonov v zapadnyh provincijach Rimskoj imperii v IV—V vekach, VDI, 1954. č. 2. str. 47—69.
- E. Köser, De captivis Romanorum, Giessen 1904.*)
- S. I. Kovalev, K voprosu o caractere social'nogo perevorota III—V vv. v Zapadnoj Rimskoj imperii. VDI, 1954, č. 3, str. 33—44.
- J. Král, Státní zřízení římské. Upravil a vydal VI. Groh. Praha 1921.
- W. Kroll, Die Kultur der ciceronischen Zeit, I, II, Die Erbe der Alten, Heft XXII, XXIII. Leipzig 1933.
- J. Kromayer, Die wirtschaftliche Entwicklung Italiens im II. und I. Jahrhundert vor Chr. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, XVII, 1914, str. 145—169.
- O. V. Kudrjavcev, Zapustenje Ellady v period imperii, jeho příčiny i značenie. VDI, 1953, č. 2, str. 37—50.
- O. V. Kudrjavcev, Issledovanija po istorii balkano-dunajskich oblastej v period Rimskoj imperii i staťi po obščim problemam drevnej istorii. Moskva 1957.
- J. W. Kubitschek, Alimenta. PWRE, I, sl. 1484—1489.
- G. Kuehn, De opificum Romanorum condicione privata. Diss. Halle 1910.
- V. I. Kuziščín, Rasprostranenie latifundij v Italii v konce Respubliky. VDI, 1957, č. 1, str. 64—80.
- D. V. Kuzovkov, Ob uslovijach porodivšich različija v rozvitii rabstva, i jeho naivysšije rozvitije v antičnom mire. VDI, 1954, č. 1, str. 108—119.
- C. Langer, De servi persona, Bonn 1919.*)
- H. Last, The Social Policy of Augustus. CAH, X (1937), str. 425—465.
- L. Leonhard, Familia. PWRE, VI, sl. 1980—1984.
- B. Łapicki, Poglądy prawne niewolników i proletariuszy rzymskich. Łódzkie towarzystwo naukowe, wydziel II, Nr. 17. Łódź 1955.
- J. Lichy, De servorum condicione quid senserit Seneca, Münster 1927.*)
- J. Linderski, Wytwórczość włókiennicza w Rzymie i jej organizacja (I—III w. n. e.). Przegląd historyczny, XLVII, 1956, str. 253—282, XLVIII, 1957, str. 24—37.
- J. E. Lipšic, Problema padenija rabovladel'českogo stroja i vopros o načale feodalizma v Vizantii. VDI, 1955, č. 4, str. 63—71.
- H. Loane, Industry and Commerce in the City of Rome (50 B. C. — 200 A. D.), Baltimore 1938.
- P. Louis, Le travail dans le monde romain, Paris 1912.
- F. G. Maier, Römische Bevölkerungsgeschichte und Inschriftenstatistik. Historia — Zeitschrift für alte Geschichte, II, 1954, str. 318—351.
- J. Marquardt, Römische Staatsverwaltung, I—III, 2. Aufl., Leipzig 1881—1885.
- J. Marquardt, Das Privatleben der Römer, 2. Aufl. besorgt von A. Mau. Leipzig 1886.
- K. Marx, Ke kritice politické ekonomie. Velká knihovna marxismu-leninismu, sv. 32. Praha 1953.
- K. Marx, Kapitál, I—III, Praha 1954—1956.
- N. A. Maškin, Istorija drevnego Rima, 1949. Český překlad Dějiny starověkého Říma, 2. vydání, Praha 1957.
- N. A. Maškin, Principat Avgusta, Moskva—Leningrad 1949.
- N. A. Maškin, K voprosu o revoljucionom dviženii rabov i kolonov v rimskoj Afrike. VDI, 1949, č. 4, str. 51—56.
- M. N. Mejman, Ekonomičeskije osnovy rabovladel'českogo obščestva. Prepodavanje istorii v škole, 1950, č. 1, str. 32—46.
- M. N. Mejman, Ekonomičeskij zakon dviženija rabovladel'českogo sposoba proizvodstva. Istoričeskije zapiski, č. 22, 1947, str. 314—366.
- B. Mendl, Hospodářský vývoj Evropy, Praha 1948.
- B. Mendl, Hospodářské a sociální poměry v antice a jejich proměna v římské říši. Dějiny lidstva, II, str. 587—675. Praha 1936.
- E. Meyer, Die wirtschaftliche Entwicklung des Altertums. Kleine Schriften, Halle 1910, str. 79—168.
- E. Meyer, Die Sklaverei im Altertum. Kleine Schriften, Halle 1910, str. 169—212.
- F. M. Meyer, Juristische Papyri, Berlin 1920.
- A. V. Mišulin, O vzniknovenii rimskogo provincial'nogo upravlenija v Ispanii. VDI, 1949, č. 1, str. 40—56.
- A. V. Mišulin, Spartak, Moskva 1950. Český překlad Spartakus, Praha 1954.
- L. Mitteis, Reichsrecht und Volksrecht in den östlichen Provinzen des römischen Kaiserreichs, Leipzig 1891.
- A. Mócsy, Die Entwicklung der Sklavenwirtschaft in Pannonien zur Zeit des Prinzipates. Acta antiqua Academiae scientiarum Hungariae, IV, 1956, str. 221—250.

- T. h. Mommsen, Die italische Bodentheilung und die Alimentartafeln. Hermes, XIX, 1884, str. 393—416; Gesammelte Schriften, V, Berlin 1908, str. 123—145.
- T. h. Mommsen, Observationes epigraphicae. Gesammelte Schriften, VIII, Berlin 1913.
- T. h. Mommsen, Römische Geschichte, 5. Aufl., I—III, V, Berlin 1868—1904.
- T. h. Mommsen, Römisches Staatsrecht, I, II 1, 2, III 1, 2, Leipzig 1887—1888.
- O. Neurath, Antike Wirtschaftsgeschichte. Aus Natur und Geisteswelt, Bd. 258, 2. Aufl., Leipzig 1918.
- J. Nováková, Devět kapitol o tak zvaném stříbrném věku římské slovesnosti. Sborník filologický, I, 4. Praha 1953.
- J. Nováková, Instrumentum vocale. LF, I (LXXVI), 1953, str. 229—235.
- J. Nováková, Litibus familia supersedeat. Studia antiqua A. Salač septuagenario oblata. Sborník filologický, III, 1, str. 90—95. Praha 1955.
- F. Oertel, The Economic Unification of the Mediterranean Region: Industry, Trade and Commerce. CAH, X (1934), str. 382—424.
- F. Oertel, The Economic Life of the Empire. CAH, XII (1939), str. 232—281.
- F. Olck, Ackerbau. PWRE, I, sl. 261—283.
- P. Oliva, Počátky krise otrokářského řádu v římské říši. Sborník historický, III, Praha 1955, str. 34—63.
- J. H. Oliver — R. E. A. Palmer, Minutes of an Act of the Roman Senate. Hesperia, XXIV, 1955, str. 320—349.
- K. V. Ostrovičanov, Nástin ekonomiky předkapitalistických formací. Český překlad, Praha 1951.
- F. de Pachtere, Table hypothécaire de Veleia, Bibl. de l'École des Hautes Études, fasc. 228, Paris 1920.*
- J. Pečírka, Teorie buržoasních historiků o pádu římské říše. LF, I (LXXVI), 1953, str. 88—119.
- Laurentii Pignorii Patavini De servis et eorum apud veteres ministeriis commentarius, Amstelodami 1674.
- R. Pöhlmann, Geschichte der sozialen Frage und des Sozialismus in der antiken Welt. 3. Aufl. durchgesehen und um einen Anhang vermehrt von F. Oertel. München 1925. Politická ekonomie. Učebnice. Čes. překlad, Praha 1955.
- Titi Popmae Phrysi De operis servorum liber, Amstelodami 1672.
- A. R. Ranovič, Vostočnyje provincii Rimskoj imperii v I—III vv., Moskva—Leningrad 1949.
- A. B. Ranovič, Kolonat v římskom zakonodatel'stve II—V vv. VDI, 1951, č. 1, str. 83—90.
- G. Rathke, De Romanorum bellis servilibus, Berolini 1904.
- P. Remark, Der Weinbau im Römerreiche, München 1927.*
- M. Rostowzew, Studien zur Geschichte des römischen Kolonates. 1. Beiheft zum Archiv für Papyrusforschung, Leipzig u. Berlin 1910.
- M. Rostovtzeff, Gesellschaft und Wirtschaft im römischen Kaiserreich, I, II, Leipzig 1930.
- G. Salvioli, Il capitalismo nel mondo antico, Bari 1929.
- O. Seeck, Colonatus, PWRE, IV, sl. 483—510.
- A. Segrè, Circolazione monetaria e prezzi nel mondo antico ed in particolare in Egitto, Roma 1922.
- M. J. Sergejenko, Pompei, Moskva—Leningrad 1949. Český překlad Pompeje, Praha 1953.
- M. J. Sergejenko, Katonovskaja „škala dochodnosti“ raznych zemel'nych ugodij. VDI, 1949, č. 1, str. 86—91.
- M. J. Sergejenko, K istorii kolonatnych otnošenij. VDI, 1949, č. 2, str. 56—59.
- M. J. Sergejenko, Iz istorii sel'skogo chozjajstva drevnej Italii. VDI, 1953, č. 3, str. 65—76.
- M. J. Sergejenko, Sel'skoje chozjajstvo italskich suburbana. VDI, 1955, č. 1, str. 31—38.
- M. J. Sergejenko, Vilik. VDI, 1956, č. 4, str. 46—54.
- V. S. Sergejev, Razloženiye rabovladel'českoj sistemy i načalo kolonata v Rimskoj imperii. VDI, 1938, č. 3, str. 117—132.
- V. S. Sergejev, Očerki po istorii drevnego Rima, č. 1—2, Moskva 1938.*
- A. Schneider, Zur Geschichte der Sklaverei im alten Rom, Zürich 1892.
- M. Schanz, Geschichte der römischen Literatur, I. Teil, 3. Aufl. Handbuch der klassischen Altertums-Wissenschaft, 8. Band, München 1909.
- M. J. Sjuzjumov, Ješe raz o juridičeskich istočnikach dlja istorii kolonata. VDI, 1951, č. 4, str. 83—88.

- M. J. Sjužjumov, K voprosu o processach feodalizacii v Rimskoj imperii. VDI, 1955, č. 1, str. 51—67.
- M. J. Sjužjumov, O najemnom trude v period kodifikacii rimskogo prava. VDI, 1958, č. 2, str. 132—142.
- W. Soltau, Humanität und Christentum in ihren Beziehungen zur Sklaverei. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, XI, 1908, str. 335—350.
- A. Steiner, Fundus cum instrumento. Eine agrar- und rechtsgeschichtliche Studie. Akademie der Wissenschaft in Wien, Philol.-hist. Klasse, Sitzungsberichte, 221. Bd., 1. Abt., Wien u. Leipzig 1942.
- J. M. Stajerman, Otráženiye klassovykh protivorečij II—III vv. v kul'te Gerakla. VDI, 1949, č. 2, str. 60—72.
- J. M. Stajerman, Rabskije kollegii i familii v period imperii. VDI, 1950, č. 3, str. 71—85.
- J. M. Stajerman, Rabstvo v II—IV vv. n. e. v zapadnykh provincijach Rimskoj imperii. VDI, 1951, č. 2, str. 84—105.
- J. M. Stajerman, K voprosu o krest'janstve v zapadnykh provincijach Rimskoj imperii. VDI, 1952, str. 100—121.
- J. M. Stajerman, Problema padenija rabovladel'českogo stroja. VDI, 1953, č. 2, str. 51—79.
- J. M. Stajerman, Izbrannyje latinskije nadpisi po social'no-ekonomičeskoi istorii rannej Rimskoj imperii. VDI, 1955, č. 2 — 1956, č. 4.
- J. M. Stajerman, Iz istorii ideologičeskich tečenij II—III vv., Eos. XLVIII, 1956, 1. str. 505—528.
- J. M. Stajerman, Krizis rabovladel'českogo stroja v zapadnykh provincijach Rimskoj imperii, Moskva 1957.
- J. Toutain, L'économie antique. L'évolution de l'humanité, XX, Paris 1927.
- J. Vančura, Agrární právo římské republiky. Knihovna Sborníku věd právních a státních, řada právovědecká, čis. XVII, Praha 1908.
- L. Vidman, Fasti Ostienses. Rozpravy Československé akademie věd, roč. 67, řada společenských věd, seš. 6, Praha 1957.
- R. J. Vipper, Rim i rannee christianstvo, Moskva 1954.
- Vsemirnaja istorija, tom II, Moskva 1956.
- H. Wallon, Histoire de l'esclavage dans l'antiquité, I, II, III, 2me édition, Paris 1879.
- J.—P. Waltzing, Étude historique sur les corporations professionnelles chez les Romains, I, II, Louvain 1895—1896.
- M. Weber, Die römische Agrargeschichte in ihrer Bedeutung für das Staats- und Privatrecht, Stuttgart 1891.
- E. Ch. Welskopf, Die Produktionsverhältnisse im alten Orient und in der griechisch-römischen Antike. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Schriften der Sektion für Altertumswissenschaft, 5. Berlin 1957.
- W. L. Westermann, Sklaverei. PWRE, Supplementband VI, sl. 894—1068, Stuttgart 1935.
- W. L. Westermann, The Slave Systems of Greek and Roman Antiquity. Memoirs of the American Philosophical Society, vol. 40. Philadelphia 1955.
- C. W. Westrup, Some Notes on the Slave in the Early Times. Historisk-filologiske Meddelelser udgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Bind 36, no. 3. København 1956.

Citované české překlady antických autorů

- Cicero, O povinnostech. Přeložil J. Ludvíkovský. Praha 1940.
- Iuvenalis, Satiry. Přeložil Z. K. Vysoký. Praha 1948.
- Plautus, Plenčí. Přeložil V. Nebeský. Praha 1873.
- Plutarchos, Čtyři životopisy. Přeložil F. Stiebitz. Brno 1948.
- Římská lyrika. Přeložil F. Stiebitz a kolektiv. Praha 1957.
- Tibullus, Lásky a mr. Přeložil R. Mertlík. Praha 1949.
- Vergilius, Aenéis. Přeložil O. Vaňorný. Druhé, opravené vydání. Praha 1941.
- Vergilius, Zpěvy rolnické a pastýřské. Přeložil O. Vaňorný. Praha 1937.

(Pramenné doklady z jiných děl, uvedené v textu doslovně v českém znění, jsou v překladu autorově.)